

Надія Криштоф

Волинський національний університет
імені Лесі Українки
e-mail: khryshtof33@gmail.com
ORCID: 0009-0007-2766-4690

**Польсько-український переклад
експресивно-емоційної лексики в оповіданнях
із циклу *Відьмак* Анджея Сапковського**

**Polish-Ukrainian Translation of Expressive-Emotional Vocabulary
in The Stories from *The Witcher* Cycle by Andrzej Sapkowski**

ABSTRACT

The article deals with the study of expressive and emotional vocabulary in the translation of Andrzej Sapkowski's stories about the Witcher, which was carried out by Serhiy Legeza and is relevant in connection with the growing interest in the author's work among Ukrainian readers. This popular literary series is known for its complex plot, multi-layered characters and emotionally charged scenes. Studying the ways of conveying emotionally colored vocabulary in the Ukrainian language makes it possible to better understand the characteristics and functions of these expressions in the text. The purpose of the study is to analyze the ways in which the translator chooses appropriate words, grammatical constructions, and stylistic techniques for the transfer of emotionally colored vocabulary from Polish to Ukrainian. It is important to identify the main difficulties that translators face in this process, as well as to analyze strategies for solving these problems. The results of the study emphasize the importance of careful analysis and the translator's creative approach to the emotionally charged texts. Taking into account the context and stylistic features of the original text helps to achieve the most accurate and expressive translation. Such an analysis contributes to

the development of a cultural and linguistic community, contributing to a better understanding and appreciation of literary works.

Keywords: expressive-emotional vocabulary, translation, colloquial vocabulary, colloquial speech, stories from the series *The Witcher* by Andrzej Sapkowski, translation strategies.

Анджей Сапковський – польський письменник, найбільш відомий як автор серії фентезі-романів *Відьмак*. Його твори завоювали величезну популярність як у Польщі, так і в усьому світі. Цикл Сапковського вирізняється глибиною персонажів, складним сюжетом та унікальним світом. Відтак ця проза потребує наукових опрацювань як мовознавчого, так і літературознавчого характеру, що підтверджує актуальність здійсненого дослідження.

Одним із ключових елементів творчості Анджея Сапковського є його вміння майстерно використовувати мовні засоби, зокрема емоційно-виразну лексику. Він вдається до слів та виразів, які допомагають тонко передати почуття персонажів і створити атмосферу загадкового світу, населеного монстрами, магією та політичними інтригами. У *Відьмаку* експресивна лексика застосовується для створення реалістичних та унікальних образів персонажів. Завдяки цьому читач може краще зрозуміти біль, радість, гнів та інші почуття героїв. Також використання таких мовних засобів допомагає зробити дії та взаємодії персонажів більш інтенсивними та емоційно насиченими.

Під час перекладу художнього твору перед перекладачем стоїть непросте завдання не лише передати зміст, а й максимально наближено до оригіналу відтворити авторський стиль, художні засоби, загальну атмосферу твору¹. Інтерпретація експресивно-емоційної лексики також є одним із важливих елементів цього процесу. У нашому дослідженні ми проаналізуємо труднощі перекладу експресивно-емоційної лексики на прикладі перекладів оповідань з циклу *Відьмак*, здійснених Сергієм Легезою.

¹ С. Ревуцька, Т. Жужгіна-Аллахвердян, В. Введенська, С. Остапенко, Г. Удовіченко *Особливості художнього перекладу: граматичний аспект*, Кривий Ріг 2018, с. 11, 13, 17.

Проаналізований матеріал ми розділили на три групи:

1. переклад з повним збереженням ступеня експресивності;
2. переклад з частковим збереженням або без збереження ступеня експресивності;
3. переклад зі збільшенням ступеня експресивності.

Переклад з повним збереженням ступеня експресивності

Приклад 1

Оригінал: Nie ma miejsca, **hultaju**, ríwski **włóczęgo**...²

Переклад: Нема місця, **гультіпако**, **сволото** рівійська...³

У цьому уривку можна виділити одразу декілька експресивно-емоційних слів з відтінком зневаги: *hultaj* та *włóczęga*. *Hultaj* у словнику польської мови має таке значення: „Людина яка веде розгульне, марне життя”⁴. Підібране перекладачем слово *гультіпака* на перший погляд здається еквівалентом, однак насправді це все-таки аналог, тому що в українській мові гультіпака за першим значенням це бідна людина, а за другим – людина, яка любить гуляти і не хоче працювати⁵. До того ж це не єдиний можливий варіант перекладу. Наприклад, слово *гульвіса* має лише одне значення: „той хто любить гуляти, влаштовуючи легковажні витівки”⁶. Проте перекладач, очевидно, бажав відтворити не лише значення, а й емоційний відтінок слова, тобто зневажливе звертання. Саме *гультіпака* у словнику позначене як зневажливе, а от *гульвіса* лише як розмовне, отже, серед низки аналогів перекладач обрав те, яке не лише передає значення, а й експресивно-емоційне наповнення.

У справі виразу *włóczęga* ситуація трохи інша, це слово у польській мові має декілька значень, в уривку його вжито у другому з них: „Лю-

² A. Sapkowski, *Wiedźmin. Ostatnie życzenie*, Warszawa 2007, s. 5.

³ А. Сапковський, *Відьмак. Останнє бажання*, пер. С. Лєгеца, Харків 2016, с. 6.

⁴ *Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl> [доступ: 10.02.2024].

⁵ *Академічний тлумачний словник української мови*, <http://sum.in.ua> [доступ: 10.02.2024].

⁶ Там само.

дина, яка блукає по світі, не маючи постійного місця проживання⁷. Використане перекладачем *сволота* означає *підла людина* і помічене у словнику як вульгаризм, в той час як *włószczega* до цього переліку не належить. Можливо, перекладач навмисно посилив експресивність висловлювання, вживши слово з вищим ступенем грубості, щоб підкреслити низьке соціальне становище та культурний рівень мовця (уривок взятий із репліки одного з персонажів). Проте ми вважаємо, що *włószczega* слід було перекласти як *волоцюга*, адже це слово як польський варіант означає бездомну людину, яка не залишається довго на одному і тому самому місці, до того ж марковане як зневажливе, що цілком відповідає емоційному відтінку речення.

Приклад 2

Оригінал: Zobaczył ją więc i tej samej nocy **zwiął**. Bez pożegnania⁸.

Переклад: Побачив її і тієї само ночі **здимів**. Без прощання⁹.

У цій цитаті слово *zwiął* має додатково іронічне забарвлення, тому що його вжито не у прямому своєму значенні віяти, а у переносному, яке у словнику позначене як розмовне: „Швидко втекти”¹⁰. Використане у перекладі *здиміти* має два значення, одне з яких теж є переносним: „зникнути безслідно”¹¹. Знову ж таки слово не є еквівалентом, а швидше аналогом, проте досить добре відтворює смислове й емоційне навантаження речення.

Приклад 3

Оригінал: **Łajno ma w uszach** – rzekł jeden z tych z tyłu, a drugi zarechotał¹².

Переклад: **Йому вуха лайном позакладало**, – сказав один із тих, задніх, а другий зареготав¹³.

⁷ *Słownik języka polskiego PWN*.

⁸ A. Sapkowski, *Wiedźmin. Ostatnie życzenie*, s. 12.

⁹ А. Сапковський, *Відьмак. Останнє бажання*, с. 14.

¹⁰ *Słownik języka polskiego PWN*.

¹¹ *Академічний тлумачний словник української мови*.

¹² A. Sapkowski, *Wiedźmin. Ostatnie życzenie*, s. 6.

¹³ А. Сапковський, *Відьмак. Останнє бажання*, с. 13.

Тут експресивність чітко виражена цілим словосполученням *tajno ta w uszach*, яке має образливий відтінок значення. Ми не вважаємо, що варто трактувати цю фразу як таку, що має переносне значення. Мовець не має на увазі, що хтось погано чує, він просто висловлюється максимально грубо і непристойно, аби образити й принизити того, до кого звертається. Перекладач же використав фразеологізм *pozakładało wuśa*, який означає, що хтось втратив слух¹⁴. Також був застосований перекладацький прийом заміна, а саме граматична, адже в оригіналі присудок має форму третьої особи однини, а в перекладі використано безособове дієслово. У такий спосіб перекладач не лише зберіг експресивно-емоційне забарвлення речення, а навіть його підсилив. Адже, по-перше, вжитий фразеологізм у словнику маркований як згрубіла форма, по-друге, безособова форма дієслова тут теж надає певного відтінку зневаги, по-третє, перекладач не став вилучати вульгаризм *laino*, на якому власне опиралась уся експресивність висловлювання в оригіналі.

Приклад 4

Оригінал: Rójdziesz, **psie nasienie**, ale na powrozie!¹⁵

Переклад: Підеш, **сучий вилупку**, але на мотузці!¹⁶

У цьому фрагменті виділяємо як експресивно-емоційні одразу декілька елементів. *Psie nasienie* у використаному значенні не є сталим виразом, тому розберемо його елементи окремо. *Psie* – це, очевидно, присвійний прикметник від слова *pies*, тобто *собачий*. Щодо слова *nasienie* тлумачний словник дає декілька значень, з яких у контексті цього уривку підходить таке: „рід, плем'я, потомство; дитина”, а далі є примітка, що сьогодні це слово використовується лише у презирливому, образливому значенні¹⁷. Зважаючи на це, фраза *psie nasienie*, є образливо-зневажливим звертанням. При перекладі знову ж таки ступінь експресивності не лише збережений, а навіть трохи підвище-

¹⁴ Фразеологічний словник української мови, <https://slovnuk.me/dict/phraseology/%D0%B2%D1%83%D1%85%D0%BE> [доступ: 11.02.2024].

¹⁵ A. Sapkowski, *Wiedźmin. Ostatnie życzenie*, Warszawa 2007, s. 9.

¹⁶ А. Сапковський, *Відьмак. Останнє бажання*, пер. С. Лєгеза, Харків 2016, с. 10.

¹⁷ *Słownik języka polskiego PWN*.

ний. Використаний перекладачем аналог *вилупку* теж вживається про дитину у зневажливому значенні. Однак потрібно зазначити, що слово *насіння* в українській мові в одному із значень теж використовується як синонім до нащадки, а у поєднанні з прикметником може вживатися як лайливе (зłodійське насіння, чортове насіння). Але ми вважаємо, що в перекладі його було замінено на *вилупок* з цілком логічних причин. *Відьмак* – це насамперед книга, яка належить до масової літератури, а у більшості людей слово *насіння* асоціювалося б із рослинами, але аж ніяк не з дітьми. Отже, перекладач вжив слово, емоційне навантаження котрого більш очевидне для середньостатистичного читача.

Щодо *psie*, то це слово можна було перекласти як *собачий*, а не *сучий*, тому що, як зазначено у словнику, і сучий, і собачий у розмовному стилі можуть вживатися як складник лайливих висловів. Вибір на користь варіанта *сучий* був зроблений, мабуть, за аналогією, бо прикметник *сучий* уживається стосовно дітей в українській мові частіше (сучий син, суча дочка, сучі діти), ніж слово *собачий*, яке здебільшого уживають до предметів та явищ (собачі душі, собача шкура)¹⁸. Також ми вважаємо, що в цьому випадку був використаний лексичний перекладацький прийом конкретизація, адже слово з ширшим значенням (прикметник *psie* можна вжити до собак обох родів) було замінено на слово з вузьким значенням (сучий можна використати лише до собаки жіночого роду – суки).

Приклад 5

Оригінал: Potem, nie bez pomocy Addy, która wpłynęła na **braciszka**, udało się wyperswadować **szczeniakowi** szybki ślub¹⁹.

Переклад: Потім, не без допомоги Адди, яка зуміла вплинути на свого **брatуся**, вдалося знеохотити **щєня** від швидкого шлюбу²⁰.

З цитат вище як емоційно марковані можемо виділити вирази *braciszek i szczeniak*. Взагалі *braciszek* – це зменшено-пестлива форма від слова брат, утворена за допомогою суфікса *-iszek*, проте з контексту (йшло про інцест) зрозуміло, що в цьому реченні слово вжито для

¹⁸ Академічний тлумачний словник української мови.

¹⁹ A. Sapkowski, *Wiedźmin. Ostatnie życzenie*, s. 8.

²⁰ А. Сапковський, *Відьмак. Останнє бажання*, с. 11.

вираження сарказму і насмішки. Вжите у перекладі братусь є також однією з можливих пестливих форм слова брат, аналогічно утворена за допомогою відповідного суфікса.

Згідно зі словником польської мови *szczeniak* у прямому значенні слова – це молодий собака. У аналізованому реченні вираз було вжито у другому його значенні, котре позначено в словнику як презирливе: „молода людина, що поводитьсь легковажно, нерозумно”²¹. Використане в перекладі слово щеня в українській мові також має декілька значень, одне з них „дуже молода, недосвідчена людина”²² в словнику марковано як переносне і лайливе. Наведені приклади можна вважати еквівалентним перекладом, адже було повністю збережено як змістове, так і емоційне наповнення речення.

Приклад 6

Оригінал: Aridea **wyciągnęła kopyta** we własnym łóżku, miała szczęście, że jej wcześniej nie dopadłam, miałam dla niej ułożony specjalny program²³.

Переклад: Арідея **скопитилася** у власному ліжку, пощастило їй, що я не добралася до неї раніше, мала для неї спеціальну програму²⁴.

Конструкція *wyciągnąć kopyta* належить до розмовної лексики та означає „померти”²⁵. Ця фраза сама по собі досить груба та експресивна з негативними конотаціями, її застосування в тексті додатково підкреслює ненависть та зневагу мовця стосовно особи, про чю смерть йдеться. В українській мові є цілий синонімічний ряд сленгових фраз, значення яких відповідає конструкції *wyciągnąć kopyta*, наприклад, віддати кінці, задерти/відкинути ноги, дати /врізати дуба тощо²⁶. Є навіть схожа конструкція, що теж містить елемент *koputa*, а саме відкинути

²¹ *Słownik języka polskiego PWN*.

²² СЛОВНИК.ua, <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=%D0%BF%D1%83%D0%B7%D0%BE> [доступ: 14.02.2024].

²³ A. Sapkowski, *Wiedźmin. Ostatnie życzenie*, s. 94.

²⁴ А. Сапковський, *Відьмак. Останнє бажання*, с. 11; A. Sapkowski, *Wiedźmin. Ostatnie życzenie*, s. 96.

²⁵ *Wielki słownik języka polskiego PAN*.

²⁶ *Горох*, <https://goroh.pp.ua> [доступ: 17.02.2024].

копита. Застосоване в перекладі *скоптитися* також належить до цього синонімічного ряду і є спільнокореневим зі словом *копито*. Отже, переклад був здійснений методом підбору аналога, а також була застосована граматична трансформація – конструкції іменника і дієслова було замінено лише дієсловом.

*Переклад з частковим збереженням
або без збереження ступеня експресивності*

Приклад 7

Оригінал: Wiedziałem, że cię *zatka* – powiedział potwór²⁷.

Переклад: Я знав, що *сторонієш*, – сказало чудовисько²⁸.

У цьому уривку як емоційно-забарвлену можна виділити фразу *że cię zatka*, яка вносить у текст відтінок насмішки та іронії. Слово *zatkać* є багатозначним і одним з можливих варіантів його вживання є, згідно зі словником, втратити здатність дихати, зазвичай під впливом якихось чинників²⁹. Підібране у перекладі слово *стороніти* належить до розмовного стилю і за значенням досить близьке: „Украй розгубитися, збентежитися від несподіванки, з переляку і т. ін., втративши здатність міркувати, рухатися тощо”³⁰. Проте в цьому випадку емоційність пов’язана не лише з лексичним значенням слова, але і з його граматичним оформленням. В оригіналі дієслово вжито у третій особі однини без вказівки на конкретну особу, що виконає цю дію, тобто йдеться про те, що щось чи хтось змусить героя замовкнути від здивування. Перекладач же скористався прийомом граматичної заміни та опущення. Форму дієслова було змінено на другу особу однини й опущений займенник *cię* (*тебе*), і в такому формулюванні виходить, що герой втратить здатність говорити від здивування сам по собі, а не щось його до цього підштовхне. Це, на нашу думку, трохи змінює відтінок значення і знижує ступінь емоційності.

²⁷ A. Sapkowski, *Wiedźmin. Ostatnie życzenie*, s. 9.

²⁸ А. Сапковський, *Відьмак. Останнє бажання*, с. 10.

²⁹ *Słownik języka polskiego PWN*.

³⁰ *Академічний тлумачний словник української мови*.

Приклад 8

Оригінал: **Paskudny** był, mówię ci, Geralt, **jak kupa obornika**, i **roz-siewał dookoła podobną woń**³¹.

Переклад: **Паскудний** він був, кажу тобі, Геральте, **наче купа гною**, і **смердів так само**³².

Майже кожен елемент цього речення наділений експресивно-емоційним забарвленням. Зі словом *paskudny*, що передає зневажливу оцінку мовця про особу, при перекладі проблем не виникло. *Paskudny* означає дуже огидний³³. Паскудний в українській мові має декілька значень, і одне з них – це такий, що викликає огиду³⁴. Тобто в цьому випадку слова можна вважати еквівалентами.

Схожа ситуація із порівнянням *jak kupa obornika*, яке надає висловлюванню більшої виразності. Його переклад як *наче купа гною* теж можна вважати еквівалентним, адже значення слів, вжитих в оригіналі та перекладі, ідентичні. І *obornik*, і *gniy* означають суміш тваринного посліду з підстилкою.

Словосполучення *rozsiwał dookoła podobną woń*, на наш погляд, є метафорою, яка означає поширювати неприємний запах. Художні засоби – це завжди певний відтінок емоційності, а перекладач же, скориставшись прийомом опущення, не відтворив цієї метафори, у такий спосіб експресивно-емоційне навантаження тексту було передане не до кінця.

Приклад 9

Оригінал: *Zaczęła zaraz pierwszego dnia i nie zapomniwała **psioczyć** za każdym razem, ilekroć zobaczyła pamiątkę po szponach królowny z Wyzimy*³⁵.

Переклад: Бо почала з першого дня і не забувала **сварити** кожного разу, скільки бачила згадку від пазурів принцеси з Визіма³⁶.

³¹ A. Sapkowski, *Wiedźmin. Ostatnie życzenie*, s. 64.

³² А. Сапковський, *Відьмак. Останнє бажання*, с. 66.

³³ *Słownik języka polskiego PWN*.

³⁴ *Академічний тлумачний словник української мови*.

³⁵ A. Sapkowski, *Wiedźmin. Ostatnie życzenie*, s. 64.

³⁶ А. Сапковський, *Відьмак. Останнє бажання*, с. 66.

У цьому уривку експресивно-емоційний компонент висловлювання виражений словом *psioczyć*. У тлумачному словнику польської мови подане таке його значення: „Голосно виражати своє невдоволення чимось або кимось”. А також біля цього слова є помітка про те, що воно використовується лише у розмовному стилі³⁷. Як відомо, розмовний стиль – це завжди певний відтінок емоційного забарвлення. У перекладі ж було використане слово сварити, яке має таке ж лексичне значення, що і *psioczyć*, але є стилістично нейтральним. На нашу думку, *psioczyć* варто було перекласти як *перчити*, адже у переносному значенні це слово належить до розмовного стилю та означає сварити кого-небудь³⁸.

Приклад 10

Оригінал: A co to, proszę **waszności**, za różnica, złoty, siny, **sraczkowaty** czy w kratkę?³⁹

Переклад: А яка, прошу **мосьпанство**, різниця, золотий, синій, **бронзовий** чи в клітинку?⁴⁰

У цьому прикладі маємо одразу два слова, що несуть експресивно-емоційне забарвлення. *Waszność* належить до застарілої лексики, це ввічливе звертання, яке вживалося поміж шляхтою⁴¹. Але в наведеному реченні воно використане швидше з іронічним підтекстом, аніж для вираження поваги. Запропонований перекладачем варіант *мосьпанство*, згідно зі словником, теж належить до застарілої лексики й має схожий смисл, його застосовували як звертання в значенні *милостивий пане добродію*⁴².

Sraczkowaty належить до просторічної лексики та означає відтінок жовтого кольору. Однак у реченні це слово було вжито не з метою опису кольористики, а для підкреслення саркастичності та певної насмішки, які мовець вкладає у своє висловлювання. Тож від використання у перекладі виразу *бронзовий* елемент кепкування, що базується на порівнянні з кольором екскрементів, втрачається.

³⁷ *Słownik języka polskiego PWN*.

³⁸ *Академічний тлумачний словник української мови*.

³⁹ A. Sapkowski, *Wiedźmin. Ostatnie życzenie*, s. 79.

⁴⁰ А. Сапковський, *Відьмак. Останнє бажання*, с. 81.

⁴¹ *Słownik języka polskiego PWN*.

⁴² *Академічний тлумачний словник української мови*.

Переклад із збільшенням ступеня експресивності

Приклад 11

Оригінал: Nadłożymy trochę drogi, **Płotka** – powiedział. – Zjedziemy z traktu. **Ptaszyska**, jak mi się zdaje, nie krążą tam bez przyczyny⁴³.

Переклад: Зробимо гак, **Пліточко**, – сказав він. – Зійдемо з тракту. **Птаство**, як мені здається, кружляє там не без причини⁴⁴.

Цей фрагмент цікавий тим, що у ньому ми бачимо два абсолютно протилежних приклади інтерпретації перекладачем тексту оригіналу. У першій частині уривка власна назва *Płotka* (це кличка кобили головного героя) була перекладена із додаванням зменшено-пестливого суфікса *-очк-*, тобто перекладач сам додав відтінок лагідності, відтворивши власну назву в такий спосіб. Власне якщо спиратись на зміст твору, то така інтерпретація цілком логічна. Річ у тому, що за сюжетом герой дуже любить свою кобилу, ставиться до неї тепло та з ніжністю. Отже, перекладач підкреслив особливе ставлення Відьмака до своєї кобили, додавши пестливого забарвлення до її клички у перекладі.

А уже у другій частині висловлювання ситуація цілком протилежна. В оригіналі маємо слово *ptaszyska*, що є згрубілою формою від *ptaki*, тобто автор в оригіналі надав висловлюванню експресивності, використавши форму слова зі згрубілим суфіксом. *Птаство* ж є збірним іменником до лексеми *птах* і належить до стилістично нейтральних. Елемент експресивності в такому перекладі відсутній. Потрібно зазначити, що були інші спроби перекладу *Відьмака* українською мовою. І у перекладі цього оповідання, виконаного В. Корнієнком та С. Місюрою у 1997 році, вжито слово зі згрубілим суфіксом *-иськ-*: „Пташиська ці, як мені здається, кружляють там не без причини”⁴⁵. Цей варіант перекладу нам видається більш влучним, тому що в такий спосіб зберігається не лише зміст, а й стилістичне й емоційне навантаження речення.

⁴³ A. Sapkowski, *Wiedźmin. Ostatnie życzenie*, s. 49.

⁴⁴ А. Сапковський, *Відьмак. Останнє бажання*, с. 51.

⁴⁵ *Зерно правди*, <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3991> [доступ: 14.02.2024].

Приклад 12

Оригінал: Krótko: patrzymy, a tu Adda o, **z takim brzuchem**, a Foltest zaczyna gadać o ślubie. Z siostrą, uważasz, Geralt?⁴⁶

Переклад: Отож: дивимося, аж тут Адда – нате вам, **із таким ото пузом**, а Фольтест починає розводитися про шлюб. Із сестрою, уявляєш, Геральте?⁴⁷

Цей фрагмент є прикладом того, що при перекладі можна як знизити ступінь експресивності, так його і підвищити. Використане в оригіналі слово *brzuch* означає *живіт* і саме по собі не має додаткових значень, однак використання займенника *taki* допомагає зрозуміти, що сказане має певне емоційне забарвлення. Йшлося про вагітність сестри від брата, отже, легко зрозуміти, що контекстуально вираз *z takim brzuchem* у цьому випадку несе негативну конотацію.

У перекладі, окрім вказівного займенника *такий*, було вжито також частку *ото*, котра згідно зі словником української мови може вживатись „для підсилення їх емоційного забарвлення”⁴⁸. До того ж вираз *пузо* належить до розмовної лексики, означає великий товстий живіт і, як правило, вживається в негативному контексті, наприклад, при описах та оцінці зовнішнього вигляду⁴⁹. Також пузата – це досить груба форма для позначення вагітної жінки з негативним відтінком значення. Використавши слово *пузо* та частку *ото* перекладач додатково підкреслив емоційне забарвлення речення, а саме осуд мовця щодо ситуації, про яку він розповідає.

Проаналізовані приклади доводять, що під час перекладу українською мовою можна як додати експресивно-емоційного відтінку висловлюванню, так і перетворити речення на нейтрально забарвлене. Зауважимо, що якщо перше іноді допустиме, зважаючи на загальний контекст твору, то другого при перекладі краще уникати, адже заміна експресивно-емоційної лексики нейтральною, призводить до втрати стилєвих особливостей тексту і його емоційного навантаження, закладеного в оригіналі.

⁴⁶ A. Sapkowski, *Wiedźmin. Ostatnie życzenie*, s. 9.

⁴⁷ А. Сапковський, *Відьмак. Останнє бажання*, с. 11.

⁴⁸ *Великий тлумачний словник сучасної мови*, <https://slovyk.me/dict/vts> [доступ: 09.04.2024].

⁴⁹ *СЛОВНИК.ua*.

Приклад 13

Оригінал: A co proponujesz? Położyć się? – prychnął potwór. – Schowaj to **żelazo**, mówię⁵⁰.

Переклад: А що пропонуєш? Лягти? – пирхнуло чудовисько. – Сховай оте **залізяччя**, кажу⁵¹.

Слово *żelazo*, тобто залізо, окрім основного значення, має також декілька похідних, одне з яких „лицарська зброя з заліза”⁵². У цитованому оповіданні чудовисько, імовірно, має на увазі меч головного героя. З контексту репліки, в якій чітко відчувається іронія та на-смішка, зрозуміло, що мовець говорить про зброю Відьмака з долею зневаги та презирства, однак в значенні саме слова *żelazo* відтінок експресивності не закладено. Перекладач же використав форму виразу *залізя* – *залізяччя*. Власне залізя – це вироби, предмети із металу⁵³, а суфікс *-ачч-* належить до афіксів, що допомагають вираженню експресивності. Отже, слово *залізяччя* є експресивно забарвленим, на відмінну від оригінального *żelazo*, це доводить, що в перекладі було збільшено ступіть експресивності висловлювання.

Інтерпретуючи експресивно-емоційну лексику, необхідно також зважати на правила мови перекладу, аби не допустити лексичних, стилістичних, граматичних та інших видів помилок.

Приклад 14

Оригінал: Jednemu tylko głowę odgryzła, paru wybebeszyła, i paru ogryzła na czysto, dogoła, można by rzec. **Taka jej mać!**⁵⁴

Переклад: Одному тільки голову відгризла, пару інших – випатрала, а кількох – обгризла добіла, догола, можна сказати. **Така вже, мать її!**⁵⁵

Давнє значення слова *mać* – це *мама, мати*. У сучасній польській мові в цьому значенні вираз не вживають, зате його активно

⁵⁰ A. Sapkowski, *Wiedźmin. Ostatnie życzenie*, s. 43.

⁵¹ А. Сапковський, *Відьмак. Останнє бажання*, с. 45.

⁵² *Słownik języka polskiego PWN*.

⁵³ *СЛОВНИК.ua*.

⁵⁴ A. Sapkowski, *Wiedźmin. Ostatnie życzenie*, s. 17.

⁵⁵ А. Сапковський, *Відьмак. Останнє бажання*, с. 19.

використовують у розмовній мові як частину різноманітних лайливих конструкцій⁵⁶. У наведеному вище прикладі автор вжив евфемістичний варіант однієї з таких фраз, замість відвертого вульгаризму.

Перекладач відтворив цю конструкцію майже дослівно. Однак твердження, що був здійснений еквівалентний переклад, було б неправильним. Намагаючись, вірогідно, передати експресивно-емоційну лексику польської мови, перекладач припустився помилки в українській. Фрази типу „твою/її/його мат” є кальками з російської мови, тому їх вживання в будь-якому контексті в українській мові є недопустимим⁵⁷. Можливим еквівалентним відповідником у цьому перекладі є фраза „трясця її матері”.

Підсумовуючи, зауважимо, що вибір відповідних слів та граматичних конструкцій для відтворення експресивно-забарвленої лексики має велике значення для збереження виразності оригінального тексту в процесі перекладу. Проаналізовані приклади є яскравою ілюстрацією того, що перекладач може зіштовхнутись із різноманітними труднощами у відтворенні такої лексики, а також використовувати чимало перекладацьких методів для передачі емоційної інтенсивності оригіналу, і вибір конкретного підходу може вплинути на сприйняття тексту читачем. Важливою є уважність перекладача до контексту, стилю та інтенцій автора для досягнення максимально точного відтворення експресивного забарвлення тексту.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES)

Akademičnij tumačnij slovník ukraïns'koï movi [Академічний тлумачний словник української мови], <http://sum.in.ua> [доступ: 10.02.2024].

Čim zamìniti rosijs'kij matúk? Pidbírka ukraïns'koï lajki [Чим замінити російський матюк? Підбірка української лайки], <https://proslav.info/chym-zaminyty-rosijskyj-matyuk-pidbirka-ukrayinskoyi-lajky> [доступ: 14.02.2024].

Dobry słownik języka polskiego, <https://dobryslownik.pl/slowo/ma%C4%87/26637/> [dostęp: 14.02.2024].

⁵⁶ *Dobry słownik języka polskiego*.

⁵⁷ *Чим замінити російський матюк? Підбірка української лайки*, <https://proslav.info/chym-zaminyty-rosijskyj-matyuk-pidbirka-ukrayinskoyi-lajky> [доступ: 14.02.2024].

Frazeologičnij slovník ukraïns'koï movi [Фразеологічний словник української мови], <https://slovnuk.me/dict/phraseology/%D0%B2%D1%83%D1%85%D0%BE> [доступ: 11.02.2024]].

Goroh [Горох], <https://goroh.pp.ua> [доступ: 17.02.2024].

Revuška Svitlana, Žužgina-Allahverdân T., Vvedens'ka V., Ostapenko Svitlana, Udovičenko Ganna, *Osoblivosti hudožn'ogo perekladu: gramatičnij aspekt*, Krivij Rîg 2018 [Ревуцька Світлана, Жужгіна-Аллахвердян Т., Введенська В., Остапенко Світлана, Удовіченко Ганна, *Особливості художнього перекладу: граматичний аспект*, Кривий Ріг 2018].

Sapkovskij Andžej, *Vid'mak. Ostannê bažannâ*, per. S. Legeza, Harkiv 2016 [Сапковський Анджей, *Відьмак. Останнє бажання*, пер. С. Легеза, Харків 2016].

Sapkowski Andrzej, *Wiedźmin. Ostatnie życzenie*, Warszawa 2007.

SLOVNIK.ua [СЛОВНИК.ua], <https://slovnuk.ua/index.php?sword=%D0%BF%D1%83%D0%B7%D0%BE> [доступ: 14.02.2024].

Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl> [dostęp: 10.02.2024]

Wielki słownik języka polskiego PAN, <https://wsjp.pl/haslo/podglad/23586/ktos-wyciagnal-kopyta> [dostęp: 13.02.2024].

Zerno pravdi [Зерно правди], <https://www.ukrilib.com.ua/world/printit.php?tid=3991> [доступ: 14.02.2024].